

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА

Развој истраживачке праксе у школи

Практичари не би требало да се задовољавају знањима и вештинама која је неко други стекао и њима пренео, нити могу да сведу своју улогу на преношење знања другима, већ су позвани да истражују наставну и школску праксу и на тај начин је развијају и унапређују. Књига „Развој истраживачке праксе у школи“ је зато користан ресурс на који могу да се ослоне током својих истраживачких подухвата

Зборник радова „Развој истраживачке праксе у школи“ има за циљ да подстакне запослене у школи да истражују наставну и школску праксу. У књизи, на више од 250 страна, разматрају се актуелни приступи у истраживању наставне праксе и образовно-васпитних тема које су виђене као релевантне за истраживање. Од актуелних приступа описани су акционо истраживање, посматрање часа, коришћење дијалога у професионалном учењу и анализа наратива, а изабране теме су школски неуспех, мотивација за учење, аутономија ученика и социјализација ученика са сметњама у развоју у редовној школи.

Посебну вредност књиге представљају приложени упитници, скале и други истраживачки алати који су развијени у нашој средини и имају задовољавајуће метријске карактеристике, што их препоручује за даљу употребу. Поједини аутори помоћу корисних примера илуструју примену одређене истраживачке методе или инструмента. Сваки од понуђених инструментата може се користити у датом облику или адаптирати, у целини или деловима, према потребама одређене школе и могућностима оних који изводе конкретно истраживање. Описане скале, упитници и протоколи могу послужити и за прављење других инструмената за којима се укаже потреба. На пример, у књизи можемо да сазнамо:

– како школска истраживања могу бити покренута ради проучавања мотивационих поступака наставника у раду са ученицима;

– како може да се организује акционо истраживање које је покренуто актуелним проблемом у одељењу/школи;

– како се прикупљају, документују и анализирају подаци о различитим аспектима развоја и функционисања ученика посредством системског посматрања и видео-студија.

– како одређени поступци и инструменти могу да се употребе за преиспитивање и промишљање сопственог рада.

КОМЕ ЈЕ КЊИГА НАМЕЊЕНА И ЧЕМУ МОЖЕ ДА ПОСЛУЖИ?

Књига је намењена стручним сарадницима у школи, наставницима, директорима, као и студентима педагошких факултета, истраживачима и другима који су одговорни за образовање. Читаоци могу да сазнају како боље искористити податке које школа има и које може добити како би се доносиле одлуке о образовању и васпитању засноване на истраживачким подацима и искуствима из школске праксе. У књизи су дате сугестије о томе како да се планира, припрема и изводе истраживања, како у индивидуалним, тако и у тимским пројектима. То је важно за унапређивање васпитно-образовног рада у школи, за поређење с другим школама, за анализе вишег нивоа, за стимулисање истраживачког и критичког духа у професионалном раду. Развијање истраживачког приступа у разматрању школских тема и критичког духа код свих актера васпитно-образовног процеса може бити од користи и за образовну политику.

АУТОРИ И ПРИРЕЂИВАЧИ

„Развој истраживачке праксе у школи“ је тематски зборник који је недавно објављен у издању Института за педагошка истраживања у Београду, а приредиле су га Славица Максић и Ивана Ђерић. Поред уредница, аутори текстова су еминентни истраживачи у области образовања: Јелена Радишић, Дејан Станковић, Смиљана Јошић, Владимир Циновић, Милан Станчић, Наташа Лалић-Вучетић, Душица Малинић и Рајка Ђеви.

ЗАШТО ШКОЛСКИ ПРАКТИЧАРИ ТРЕБА ДА СЕ ОСТВАРЕ У УЛОЗИ ИСТРАЖИВАЧА?

Савремене идеје о целоживотном учењу

У контексту савремених идеја о целоживотном учењу истраживачки приступ школској пракси је виђен као један начин учења, савладавања актуелних проблема и проналажања иновативних решења

Педагог Џон Дјуи је истицао да су школска истраживања један од ефикаснијих начина да просветни радници током свог професионалног рада континуирано преиспитују и тестирају педагошке теорије у пракси. У контексту савремених идеја о целоживотном учењу истраживачки приступ школској пракси је виђен као један начин учења, савладавања актуелних проблема и проналажања иновативних решења. Поред тога, школски практичари су виђени као „рефлексивни мислиоци” који активно промишљају своју праксу и воде је ка стварним променама.

Ако желимо да се запослени у образовању позиционирају као аутономни професионалци, важно је да негују критички став према педагошкој теорији и пракси. Истражујући, развијају осећај власништва над знањима и решењима које су открили, повећава се шанса да се јави промена у наставној и школској пракси и да се она одржи током дужег временског периода.

Професионални истраживачи не продукују увек налазе који су од користи практичарима – зато наставничка професија треба да се окрене ка истраживачком раду. Дакле, није довољно да практичари буду консултанти истраживачима у планирању истраживачких корака, већ да буду активни агенси истраживачког процеса. Као равноправни учесници у истраживању васпитно-образовних проблема, осећали би се компететније да дају свој глас и утичу на доношење одлука у процесу креирања образовних политика, мењања наставне праксе и друштвене средине.

Међутим, истраживања практичара се разликују од научних истраживања која спроводе академски истраживачи по томе што су покренута потребама и проблемима из непосредне школске праксе и вођена су како би се разрешила одређена ситуација која ремети текући рад или успорава будући развој у жељеном правцу. Када се добију истраживачки налази, могу да се употребе за унапређење рада у школи у којој је испитивање спроведено, да послуже за поређење с налазима из других школа и буду предмет даљих анализа професионалних истраживача.

Идеја да се стручни сарадници и наставници ангажују у школском истраживачком раду је значајна из неколико разлога. Прво, истраживачки рад у школи доприноси да се идентификују примери добре и лоше праксе. Друго, омогућава да се предвиде конкретни кораци у спровођењу промена које практичари опажају као неопходне. Треће, то је прилика да стручни сарадници у школи унапређују своје истраживачке компетенције, на шта их педагошка струка, прописи и правилници

„обавезују”. Четврто, и не мање важно – стручни сарадници и наставници приликом истраживања суочавају своја претходна сазнања о наставном раду с подацима које су прикупили током истраживачког процеса. На тај начин они конструишу корпус нових сазнања, стечених током искуственог учења, која могу да користе при конципирању промена.

КАКВА ЈЕ ПОДРШКА ПОТРЕБНА ПРАКТИЧАРИМА ДА БИ БИЛИ ИСТРАЖИВАЧИ ШКОЛСКЕ И НАСТАВНЕ ПРАКСЕ?

Истраживачки приступ школских практичара васпитно-образовној пракси у нашој земљи подржан је прописима и нормама у просветним документима, резултатима емпиријских истраживања, трендовима у образовним теоријама о професионалном развоју запослених, као и увидима аутора поглавља, изведеним на основу проучавања акутелних питања у области васпитања и образовања. Очигледно је да је систематско и планско истраживање школске праксе професионални изазов за стручне сараднике и да представља веома захтеван задатак за њих. Ситуација за наставнике је још комплекснија зато што је фокус њиховог рада и образовања на поучавању и учењу у оквиру дисциплине коју предају.

Правилници и *џройиси* шаљу јасну поруку да је истраживачки приступ пракси професионална обавеза школских практичара. Просветна политика од стручних сарадника и наставни-

ПОДРШКА У ТРИ ДОМЕНА

Стручним сарадницима и наставницима је потребна свеобухватна подршка просветних власти, научне заједнице, струковних удружења и других колега из школе да би могли да буду носиоци, иницијатори и фацитатори у подстицању истраживачке праксе у школи. Та подршка је важна у три домена:

- домен просветне политике,
- домен иницијалног образовања,
- домен професионалног развоја запослених у образовању.

ка тражи да осмишљавају и воде истраживачке пројекте у школи, као и да користе истраживачке податке ради унапређивања рада са ученицима и школе у целини. Прописане норме су почетни корак у развоју истраживачке праксе, али је подједнако важно да се обезбеди добар пут за њену реализацију у реалним околностима школе, образовног система и друштва.

Подршка просветне политике огледа се у трагању за новим облицима сарадње између школе, науке и доносилаца одлука ради остваривања ефикасније, рационалније и функционалније истраживачке праксе у школи. Потребно је системским мерама радити на јачању одговорности и агенсности запослених у образовању, указивати им да су они ти који могу да мењају ствари, између осталог, и у погледу развоја истраживачке праксе у школи.

Иницијалним образовањем у нашој земљи је предвиђено да стручни сарадници и наставници стичу и развијају рефлексивне и истраживачке компетенције и да их примењују током рада у складу са стандардима које прописују просветне власти и струка. Поред тога, потребно је планирање и обезбеђивање диференциране стручне подршке запосленима у образовању која би била примеренија њиховим потребама и обавезама.

Без обзира на недостатке иницијалног образовања наставника и стручних сарадника, у погледу педагошко-психолошког образовања, уреднице изражавају пуно поверење у њих као стручњаке који су способни да на основу истраживања отварају „стара“ питања трагајући за новим интерпретацијама, да откривају нове проблеме и проналазе одговарајућа решења. Међутим, отвара се и питање личне и професионалне одговорности за планирање, организацију, посматрање и унапређивање сопствене праксе, као и уверења о потреби и могућностима ангажовања у истраживању праксе у циљу остваривања претходног.

Резултати анализе постојеће понуде стручног усавршавања просветног кадра указују да нема довољно програма који би пружили охрабрење просветним радницима у погледу стицања

Прописане норме су почетни корак у развоју истраживачке праксе, али је подједнако важно да се обезбеди добар пут за њену реализацију у реалним околностима школе, образовног система и друштва

и увежбавања истраживачких вештина и знања која би им омогућила да организују истраживања у школи. Понуђени програми се ретко или уопште не баве развијањем истраживачких знања и вештина. За ове програме је карактеристично да спољни образовни експерт испоручи практичарима мудрост, знање и вештине, које ће они пренети непосредно у своје учионице.

Развијајући истраживачки приступ пракси у својим школама, стручни сарадници и наставници могу да остваре бројне предности:

- систематски стичу нова знања, промишљају властито искуство и проналазе решења за дату ситуацију/проблем;
- идентификују и анализирају примере добре и лоше праксе;
- доносе закључке о томе како је могуће мењати праксу на основу увида у сопствена искуства;
- предвиђају конкретне кораке у спровођењу промена које опажају као неопходне;
- истражујући уче о практичним проблемима на примеру рада својих колега и суочавајући се са изазовима, размењују критичке сугестије, пружају подршку, израђују осећај заједништва и припадања;
- самостално и заједнички тестирају и развијају нове теорије о педагошкој пракси;
- дају деци, младима и колегама пример како се учи;
- развијају мотивацију за сопствени рад, превазилазе монотонију и рутину у раду;
- развијају веће самопоуздање и веру у своју стручност;
- унапређују живот и рад школе и сопствени професионални развој.

Уреднице су уверене да ће стручни сарадници и наставници, вођени педагошким оптимизмом, унутрашњом мотивацијом и стеченим знањима поставити себи нове професионалне изазове и опробати се у истраживачком приступу у оквиру васпитно-образовног процеса. Ако је заједнички циљ да се обезбеди квалитет и ефикасност у образовању, онда ће истраживања школских практичара помоћи у остваривању тог циља, првенствено зато што им таква пракса омогућава да континуирано проблематизују базичне претпоставке о сврсисходности образовног система и да изнова отварају питања о квалитету образовних ресурса, процеса и исхода.

КРАТКОРОЧНИ И ДУГОРОЧНИ ПРОГРАМИ

Да би „заживео“ рефлексивни и истраживачки приступ школској пракси, потребно је да се креирају краткорочни, али и дугорочни програми за унапређивање истраживачких компетенција. Такође, важно је да се у школама на интерном плану развија култура истраживања и „истраживачки поглед на свет“, да се подржава и вреднује индивидуална иницијатива у погледу покретања и извођења истраживачких пројеката и да се у том погледу промовише сарадња, колегијалност и тимски дух. На пример, „отворени“ дијалог у школи о проблемима у раду, размена примера добре праксе и повратних информација о квалитету наставе како би се идентификовали проблеми и како би се истраживањем проналазила нова и ефикасна решења.

КАКО МОГУ ДА СЕ „МЕШАЈУ“ ИСТРАЖИВАЧКЕ МЕТОДЕ И ТЕХНИКЕ

Методолошки приступ

Школска истраживања о овој теми могу да пруже школским практичарима корисне увиде у погледу педагошких поступака и техника који позитивно утичу на доживљај аутономије код ученика и развијају њихову мотивацију за учење

У оквиру поглавља Иване Ђерић у књизи „Развој истраживачке праксе у школи“ дате су сугестије о методолошком приступу који наставници и стручни сарадници могу да примене уколико се одреде да проучавају перцепције ученика о мотивационим поступцима који наставници примењују у наставном раду. Да бисмо могли да разумемо исходе које ученици остварују, потребно је да се сагледају и њихове процене о образовном искуству које имају у школи. На пример, тврди се да ученици умеју да уоче суптилне разлике између наставника који подстицају њихову мотивацију у односу на наставнике који то не чине.

Према томе, важно је да наставници и стручни сарадници сагледају које наставничке поступке и технике ученици доживљавају као корисне за унапређивање њихове мотивације, ангажованости и учења у школи. Ово питање може да се истражује у школским оквирима коришћењем упитника, применом фокус група и „мешањем“ ових истраживачких метода с намером да се конструише упитник.

Ивана Ђерић је у оквиру поглавља у овој књизи описала методолошки приступ за конструисање упитника који се темељи на личним значењима и перспективама наставника и ученика о могућностима аутономног понашања ученика у школи. Разматра се начин на који се квалитативни подаци из фокус група користе да би се направио упитник у каснијим фазама истраживања. Такав поступак постаје стандард у домаћим педагошким и психолошким истраживањима. Овај приступ изради упитника омогућио је да се укључе личне перспективе оних који су најпозванији да говоре о теми истраживања – а то су наставници и ученици. У оквиру датог упитника могуће је сагледати како ученици опажају подстицање аутономије ученика у васпитно-образовном процесу.

МАПА ЕФИКАСНИХ НАЧИНА МОТИВИСАЊА УЧЕНИКА

Наташа Лалић-Вучетић је приказала методолошки приступ који обухвата дизајнирање инструмента за наставнике и указује на могућности развијања мотивације за учење и релевантне поступке наставника. Приложила је инструмент помоћу којег могу да се установе различита значења и нивои разумевања феномена мотивације и могућности примене одређених мотивационих поступака у учењу. Предложени инструмент за истраживање омогућава стручним сарадницима, као и наста-

вницима разредне и предметне наставе да на мањем узорку стекну увид у мотивисаност својих ученика и изграде своју мапу ефикасних начина у мотивисању ученика за учење. Упитник се може адаптирати и у мањем обиму припремити за ученике да би се стекао увид у перспективу ученика када је реч о мотивацији и поступцима који су за њих значајни.

Када је реч о узрасту ученика, инструмент је погодан посебно за ученике старијих разреда основне школе и ученике

средње школе. Стручни сарадници коришћењем предложеног инструмента могу истражити узроке феномена опадања ученикове мотивације током година проведених у школи и размотрити кључне елементе школског рада који утичу на смањење мотивације ученика. На тај начин могуће је развити различите моделе интерактивних и кооперативних модела рада као вид подршке ученицима у учењу и реализовању школских задатака, развити програм мотивисања ученика који би било могуће применити у различитим наставним предметима.

АКЦИОНО ИСТРАЖИВАЊЕ У ШКОЛИ

Подједнака спремност и наставника и стручних сарадника и истраживача да учествују у систематском изучавању образовног процеса директно доприноси његовом унапређењу и даљем развоју заснованом на емпиријски утемељеним идејама.

У књизи су описане основне поставке и методолошке одреднице акционог истраживања у школи, како би се просветни радници подстакли да истражују сопствену праксу и како би унапредили свој рад и укупан процес наставе и учења. За послени у школи имају велику предност над научницима који се баве образовањем јер се налазе на самом „извору података“. Научници немају, попут наставника, толико прилика да континуирано посматрају шта се у пракси догађа и да тестирају своје претпоставке на тако великом корпусу података, већ су њихове провере ограничене расположивим ресурсима. Зато наставници и стручни сарадници могу у овом тексту да пронађу упутства како је могуће прикупити неопходне податке у акционом истраживању (на пример, путем интервјуа, упитника, фокус група, дневника, видео анализе), како је податке могуће објеридити (квантитативна и квалитативна анализа), али и на које

изазове могу наићи током процеса истраживања.

Наставници и стручни сарадници могу да се одреде да реализују истраживање јер не прихватају тренутно дату ситуацију којом нису задовољни, суочавају се са свакодневним изазовима, спремни су да размишљају о сопственом искуству и траже излаз из дате ситуације. На пример, наставник жели да уведе новину у свој рад, прати ефекте те промене и пореди резултате рада са претходним резултатима, пре увођења промене. На основу тога осмишљавају се даљи кораци у раду, односно акција. На сличан начин и стручни сарадник може да истражује и унапређује своју праксу. У том процесу наставник и стручни сарадници могу да сарађују са неким из истраживачке заједнице, својим ученицима, а често и колегама, због чега се акциона истраживања скоро увек посматрају као сараднички подухвати. Школа се сматра посебно погодним местом за прављење малих истраживачких тимова (нпр. у оквиру стручног актива), мада стручни сарадници и наставници истраживање могу да спроведу и самостално.

Ипак, да би напредак у учioniци био одржив, а нарочито

ПРОФЕСИОНАЛНО УЧЕЊЕ И ИСТРАЖИВАЊЕ

Групно усавршавање

Модел групног усавршавања омогућује наставницима и стручним сарадницима да се састају у неформалној атмосфери, разговарају о професији, раде на успостављању критичке колегијалности, међусобно се подучавају и планирају заједничке активности

Владимир Циновић приказује модел професионалног учења наставника у групи који је погодан за истраживање и вредновање школске праксе. Групе за професионално учење наставника (ГПУН) корисно су средство на које могу рачунати стручни сарадници у реализацији редовних послова и школских планова за подстицање професионалног развоја наставника. Модалитет групног усавршавања омогућује наставницима и стручним сарадницима да се састају у неформалној атмосфери, разговарају о професији, раде на успостављању критичке колегијалности, међусобно се подучавају и планирају заједничке активности.

Наставници се најефикасније усавршавају када размењују идеје с колегама и када мењају праксу истражујући на сопственом искуству. Овај модел помаже наставницима и стручним сарадницима да идентификују најзначајније проблеме у настави и ваннаставним активностима, да укључе наставнике као најважније актере у осмишљавање стратегије њиховог решавања и добију повратну информацију о успешности те стратегије.

Наставници могу бити мотивисани да учествују у групним активностима тиме што су незадовољни стањем у школи и што су групе за професионално учење наставника средство за промену тог стања. У пракси то су групе од десетак наставника који се на сопствену иницијативу и неформално, али редов-

РАЗВИЈАЊЕ ОДГОВОРНОГ ПОНАШАЊА

Група учитеља из Основне школе „Рада Миљковић” у Јагодини пошла је у свом малом акционом истраживању од чињенице да за свако дете прилагођавање школи представља изазов који се у великој мери разликује од организације живота и активности у предшколској установи. Резултати истраживања су показали да је самоевалуација понашања применљива и делотворна метода за развијање одговорног понашања у првом разреду, на узрасту деце од седам година.

ако се стручни сарадник или наставник одлучи на истраживачки подухват по први пут, препоручује се сарадња са наставницима, ученицима, стручним сарадницима или пак са управом школе. Аутори су илустровали рад на извођењу акционог истраживања примером испитивања одговорности ученика помоћу самоевалуације, које је спроведено у Основној школи „Рада Миљковић” у Јагодини.

но састају у школи да би разговарали о настави и развијали критички колегијални однос. У томе им може помоћи спољашњи члан, који је најчешће фасилитатор и истраживач групне размене. Показало се да су наставници у оваком моделу заједничког професионалног учења напредовали у отворености, размени мишљења и преузимању одговорности за промене у пракси, док је пружање суштинске подршке и разумевања представљало већи изазов. Искуства о учешћу у ГПУН су позитивна и потврђују да је овакав модалитет професионалног учења користан за мотивисање наставника и охрабривање индивидуалних и заједничких иницијатива за промене у школи.

Аутор је кроз пример представио искуства учесника групе за професионално учење наставника у једној основној школи. Његово искуство рада у школи, на пословима школског психолога, омогућило му је да стекне увид изнутра у најважније изазове са којима се сусрећу школски практичари. Такође, као истраживач бавио се актуелним школским проблемима, настојећи да разуме како их доживљавају главни актери и како настоје да их превазиђу. То вишеслојно искуство, према речима Владимира Циновића, указало му је на то колико је важно да наставници уче једни од других.

Од анализе до самоанализе

Показало се да је уз помоћ анализе наратива могуће доћи до разумевања наставничких значења квалитета сопственог рада, која су „уткана” у њихова искуства

Милан Станчић у раду приказује резултате истраживања чији је циљ био да се анализирају и разумеју наставничка значења квалитета сопственог рада. Анализирани су наставнички описи ситуација када су осетили да су остварили нешто добро у свом раду. Показало се да је уз помоћ анализе наратива могуће доћи до разумевања наставничких значења квалитета сопственог рада, која су „уткана” у њихова искуства. Аутор је развио алат за рефлексију наставника о квалитету сопственог рада. Ови инструменти могу да помогну наставницима у рефлексији и анализи ситуација за које они сматрају да представљају пример остваривања квалитета у свом раду. Инструменти овог типа нису заступљени у нашој школској пракси и могу да буду веома корисни практичарима у разумевању сопствене професије. Иако ови алати превасходно могу служити наставницима за неку врсту самоанализе, аутор верује да би било продуктивније и изазовније имати критичке пријатеље у том процесу. То може бити неко од колега из колектива (наставник или стручни сарадник), ко добро познаје рад наставника, могао би да буде од велике помоћи да се описана искуства сагледају из различитих перспектива и да се дође до већег броја идеја како даље развијати квалитет у раду.

ПОСМАТРАЊЕ И ВИДЕО-СТУДИЈЕ

Јелена Радишић описује како стручни сарадници могу да употребе посматрање часа у истраживачке сврхе и на тај начин допринесу унапређивању квалитета наставе и учења у школи. У контексту учионице, посматрање има значајну улогу у изучавању, нарочито пракси наставника. Подаци који се прикупљају посматрањем часа могу да се користе за континуирани професионални развој наставника унутар школе. Ауторка прилаже инструменте које је развила за примену посматрања на часовима наставних предмета из природно-математичке и друштвено-језичке области. На пример, фокусира се на систематске протоколе за опсервацију и видео-студије, широко присутна оруђа у истраживачкој заједници, али и малим истраживањима која се одвијају у школи.

Читаоцима је представљена функција протокола за опсервацију, шта се на основу њих може сазнати и ко их може користити. Дато је неколико примера различитих ситуација које је могуће на овај начин пратити, која су ограничења њихове употребе, али и како оно што се опсервацијом сазнаје може би-

ти оруђе даљег професионалног развоја наставника и стручних сарадника у школи.

Искуства у раду са наставницима у Србији показују да иако у неким школама посета часовима између колега јесте честа

Наставници немају организованих њрилика у школи да разговарају о њоме шња за њих њредсњавља квалитет у раду. То је њовог да се креира инструмент њи који би могао да им њомоине у рефлексији о сопственом разумевању квалитет ња

пракса, у мањем броју се о посећеном часу циљано разговара, а још ређе се анализира према унапред договореним димензијама и категоријама. Ова пракса изостаје чак и онда када постоји видео-запис неког огледног, угледног или редовног часа, што у ствари води томе да чак и онда када је хоризонтално повезивање

између наставника (и стручног сарадника) у пракси остварено, његови потенцијали остају неискоришћени. Управо систематско посматрање може бити оруђе које омогућава стручним сарадницима и наставницима да се сарадња и размена унутар школе ојача.

РЕЦЕНЗЕНТИ О КЊИЗИ

Јединствено научно дело на нашем простору (проф. емеритус др Првослав Јанковић, Педагошки факултет у Сомбору)

Занимљиво, интелектуално узбудљиво и подстицајно штиво (редовни проф. др Биљана Требјешанин, Учитељски факултет у Београду)

Рукопис је писан јасним и разумљивим језиком и стилем, критички и аргументовано (редовни проф. др Оливера Гајић, Филозофски факултет у Новом Саду)

Вредан допринос развоју школске праксе и значајан прилог развоју педагошке теорије (ванредни проф. др Емина Хебић, Филозофски факултет у Београду)

Значајан број инструмената које наставници и стручни сарадници могу користити (доцент др Гордана Ћигић, Филозофски факултет у Нишу)

ЈЕДАН ОД НАЧИНА КАКО ПРЕДУПРЕДИТИ НЕУСПЕХ У УЧЕЊУ

Душица Малинић у свом раду образлаже зашто су у школи потребна истраживања о томе како наставници опажају праксу рада на часу са неуспешним ученицима. Ауторка је понудила свој Инвентар наставничких подстицаја неуспешних ученика, којим може да се испитује учесталост примене наставничких подстицаја неуспешних ученика и приказани су резултати добијени његовом применом. Инструмент је преваходно намењен стручним сарадницима као помоћно средство у прикупљању података о наставничким перцепцијама поступака који могу да утичу на постигнуће ученика. На пример, добијени резултати могу бити искоришћени за припрему и реализацију различитих облика професионалне подршке наставника, као и за избор одређених стратегија и процедура подршке неуспешним ученицима.

Понуђени инструмент може се примењивати, самостално или у комбинацији са другим инструментима, међу наставницима основних и средњих школа. Посебну погодност чини то што Инвентар омогућава модификацију на основу које може бити шире применљив у школи. Да би се избегло уважавање само једне, наставничке перспективе, препоручујемо

давање истог сета питања и ученицима. Уважавање ученичке перспективе подстакнуто је схватањем да су ученици довољно компетентни да процењују различите аспекте наставне праксе, па самим тим и активности и понашања која наставници у свакодневном школском контексту испољавају. Уважавањем перспективе оба актера наставног процеса, стручним сарадницима би било омогућено објективније сагледавање учесталости испитиваних наставних подстицаја у пракси.

КАКО ОБЕЗБЕДИТИ БОЉУ СОЦИЈАЛИЗАЦИЈУ УЧЕНИКА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ

Испитивање социјалних интеракција

Поред унапређивања образовних постигнућа ученика са сметњама у развоју, подједнако је важно обезбеђивати услове за квалитетнију социјализацију ових ученика у редовној школи

Ражка Ђевић пише о статусу ученика са сметњама у развоју и њиховом сналажењу у комуникацији са другим ученицима у оквиру школовања у редовној школи. Ауторка је развила више инструмената за испитивање социјалних интеракција. Ради се о социометријском упитнику, рејтинг скали и протоколима за систематско посматрање социјалних интеракција ученика на школском часу и одмору.

Примена ових инструмената омогућује наставницима и

стручним сарадницима да испитују социјалну прихваћеност ученика са сметњама у развоју, остваривање пријатељстава ових ученика, као и учесталост и природу социјалних интеракција које остварују са вршњацима који немају сметње у развоју. Поред тога што поменути инструменти омогућавају дубље увиде у статус ученика са сметњама у развоју, њихова вредност огледа се и у томе што могу да се примењују за проучавање

ЗНАЧАЈ САРАДЊЕ

Иако наставници и стручни сарадници могу користити описане инструменте у самосталним истраживањима, могу да их користе у склопу сарадничких активности. Значај сарадње нарочито долази до изражаја када је систематско посматрање у питању, јер већи број посматрача обезбеђује објективније податке о понашању ученика.

социјалног функционисања свих ученика у одељењу. Инструменти се могу и појединачно примењивати, као и комбиновати са другим инструментима, као што су упитници за мерење ставова ученика, индивидуални и групни интервјуи и слично.

Наставници и стручни сарадници у школама могу примењивати описане инструменте на нивоу одељења и разреда, као и школе у целини, а по потреби могу да се укључе и друге школе. Наставници и стручни сарадници могу да прошире истраживање ван школе, те да описане инструменте (протоколе за систематско посматрање) по потреби користе на излетима, екскурзијама и осталим ваншколским активностима.

ДОДАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА ПРАКТИЧАРЕ

Помоћ и подршка стручним сарадницима и наставницима

Уреднице књиџе су најнавиле краћи сисак сајтшова, блштова и друштвених мрежа који могу да помоћну пракшичарима да истражују у школи. Такође, указале су на неке сајтшове на којима могу да се пронађу инструменти који су достућни јавности. У књиџи се може пронаћи сисак релеванћних институција које могу да ируже помоћ и подршку струћним сарадницима и наставницима шшком припреме и реализације истраживачкој рада у школи.

САЈТОВИ И БЛШГОВИ

ДИОС је друштво које реализује истраживачку делатност у области образовања и учествује у интердисциплинарним истраживачким пројектима у земљи и иностранству. Активно ради на повезивању и активирању сарадње између истраживача у области образовања, као и истраживачке заједнице и креатора образовних политика. <http://www.dios.edu.rs/>

AERA – Сајт Америчке асоцијације за истраживања у образовању (American Educational Research Association) нуди корисне материјале за спровођење истраживања школских практичара. Ова асоцијација је организатор међународне конференције истраживача практичара. <http://www.aera.net/SIG126/TeacherasResearcherSIG126/tabid/11980/Default.aspx>

AARE – Аустралијска асоцијација за истраживања у области образовања (Australian Association for Research in Education) чији је циљ да пружи наставницима у подршку у припреми и реализацији истраживања у школи и другим образовним институцијама.

<http://www.aare.edu.au/blog/?p=980>

CAMSTAR је национална мрежа школа у Великој Британији која пружа подршку наставницима у реализацији истраживачког рада у школи. Њихов сајт нуди наставницима корисне материјале, који се тичу припреме и реализације истраживања у школи, у неколико категорија: банка знања, методолошки ресурси, примери истраживачких пројеката и пројекти у припреми. <http://www.camstar.org.uk/>

ИНСТРУМЕНТИ

Постоје инструменти које можете бесплатно да користите током реализације истраживања у школи. Упитници су на енглеском језику, доступни су и могу да се употребљавају без дозволе аутора (напомена: приликом представљање резултата истраживања обавезно је да се позовемо на аутора чији инструмент користимо). Аутор упитника је Џон Маршал Рив (John Marshall Reeve), представник теорије самодетерминације у области образовања.

– Упитник којим се мере ученичке процене њихове ангажованости на часу (Agentic Engagement Scale – AES) доступан је на <http://johnmarshallreeve.org/questionnaires>

– Упитник којим се мере три потребе: аутономија, компетентност и повезаност са другима у оквиру теорије самодетерминације (Controlling Teaching Questionnaire – CTQ) доступан је на <http://johnmarshallreeve.org/questionnaires>

– Упитник којим се мери ученичке процене контролног стила понашања наставника током часа (Activity-Feelings States – AFS) <http://johnmarshallreeve.org/questionnaires>

– Алати за рефлексију наставника о квалитету сопственог рада развијени у оквиру међународног ITQ пројекта (Identifying Teacher Quality), доступни су на хрватском језику. http://www.teacherqualitytoolbox.eu/reflectiontools/reflection_tools_croatian_version

ИНСТИТУЦИЈЕ

– Министарство просвете, науке и технолошког развоја (<http://www.mpn.gov.rs/>)

– Завод за унапређивање образовања и васпитања (<http://www.zuov.gov.rs/>)

– Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (<http://www.ceo.edu.rs/>)

– Институт за педагошка истраживања, Београд

– Институт за психологију Филозофског факултета у Београду (http://www.f.bg.ac.rs/instituti/IPS/o_institutu)

– Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета у Београду (http://www.f.bg.ac.rs/instituti/PEA/o_instiututu)

– Педагошки завод Војводине (<http://www.pzv.org.rs/>)

– Републичка секција струћних сарадника која делује у оквиру Педагошког друштва Србије (<http://www.pedagog.rs/>)

– Секција психолога у основним школама и Секција психолога струћних сарадника у средњим школама, које делују у оквиру Друштва психолога Србије (<http://www.dps.org.rs/>)

– Центар за образовне политике (<http://www.cer.edu.rs/>)

– Образовни форум (www.eduforum.rs/)

– Центар за интерактивну педагогију (<http://www.cipcentar.org/>)

– УНИЦЕФ у Србији (<http://www.unicef.rs/>)

– Филозофски факултет, Универзитет у Београду (<http://www.f.bg.ac.rs/sr-lat/>)

– Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду (<http://www.ff.uns.ac.rs/>)

– Филозофски факултет, Универзитет у Нишу (<http://www.filfak.ni.ac.rs/>)

– Учитељски факултет, Универзитет у Београду (<http://www.uf.bg.ac.rs/>)

– Факултет педагошких наука у Јагодини, Универзитета у Крагујевцу (<http://www.pefja.kg.ac.rs/>)

– Савез учитеља Србије (<http://www.surs.org.rs/>)

– Друштво психолога Србије (<http://www.dps.org.rs/>)

– Педагошко друштво Србије (<http://www.pedagog.rs/>)

– Друштво дефектолога Србије (<http://www.defektolozisrbije.org/>)

– Српско социолошко друштво (<http://ssd.org.rs/>)